

Zasięg ubóstwa materialnego w 2005 r.

Sytuacja materialna gospodarstw domowych była w 2005 r. zbliżona do notowanej rok wcześniej, co znalazło odzwierciedlenie w danych dotyczących zasięgu ubóstwa obiektywnego, szacowanych na podstawie zrealizowanych w latach 2004-2005 badań budżetów gospodarstw domowych.

Zasięg ubóstwa skrajnego, za granicę którego przyjęto poziom minimum egzystencji¹, oszacowano w latach 2004 i 2005 na ok. 12% osób. Odsetek osób żyjących w rodzinach, w których poziom wydatków był niższy od tak zwanej ustawowej granicy ubóstwa², wyniósł w 2005 r. ok. 18% (w 2004 r. - 19%). Zmniejszył się także zasięg ubóstwa relatywnego - do ok. 18% (z ok. 20% w 2004 r.).

Wskaźnikiem odzwierciedlającym postrzeganie własnego poziomu życia przez społeczeństwo są m.in. oceny dotyczące zasięgu ubóstwa subiektywnego. Odsetek gospodarstw domowych, których poziom dochodów był niższy od subiektywnych granic ubóstwa, szacowanych według metody lejdejskiej³, wyniósł w końcu 2005 r. ok. 23% (wobec 27% w końcu 2004 r.).

Dla oceny zjawiska ubóstwa istotne jest również określenie jego głębokości, której miarą jest wskaźnik luki dochodowej lub wydatkowej⁴. Z badań budżetów gospodarstw domowych wynika, że w 2005 r. wskaźnik średniej luki wydatkowej dla gospodarstw żyjących w sferze ubóstwa relatywnego wyniósł 22% (w 2004 r. - 23%), natomiast dla gospodarstw o wydatkach niższych od ustawowej granicy ubóstwa - 23% (w 2004 r. - 24%). Poziom wydatków gospodarstw domowych ze sfery ubóstwa skrajnego był w 2005 r. niższy średnio o ok. 22% od minimum egzystencji przyjętego za granicę ubóstwa (analogicznie jak w 2004 r.). W przypadku gospodarstw żyjących w sferze ubóstwa subiektywnego średnia luka dochodowa w 2005 r. wynosiła 26% (w 2004 r. - 27%).

Ubóstwo w różnym stopniu dotyka poszczególne grupy ludności i zależy od szeregu czynników zarówno demograficznych jak i społeczno-ekonomicznych⁵. Czynnikiem decydującym o statusie społecznym, w tym o sytuacji materialnej jednostki i jej rodziny, jest miejsce zajmowane na rynku pracy. Ubóstwem zagrożone są przede wszystkim osoby i rodziny osób bezrobotnych. W 2005 r. wśród gospodarstw domowych, w skład których wchodziła przynajmniej jedna osoba bezrobotna, stopa ubóstwa skrajnego wynosiła ok. 27%, podczas gdy wśród gospodarstw, w których nie było osób bezrobotnych - ok. 9%.

Zasięg ubóstwa jest wyraźnie zróżnicowany w zależności od grupy społeczno-ekonomicznej, a więc w zależności od przeważającego źródła dochodów. W najtrudniejszej sytuacji w 2005 r. pozostały rodziny, których podstawę utrzymania stanowiły świadczenia społeczne.

Utrzymało się też zjawisko relatywnie częstszego zagrożenia ubóstwem ludzi młodych, w tym dzieci, głównie z rodzin wielodzietnych. W 2005 r. poniżej minimum egzystencji żyło ok. 44% osób w rodzinach małżeństw z czworgiem i więcej dziećmi na utrzymaniu, ok. 22% osób - w rodzinach małżeństw z trojgiem dzieci na utrzymaniu.

Podsumowując, głębokie ubóstwo w 2005 r., podobnie jak w latach poprzednich, związane było z bezrobociem (zwłaszcza przy niskim poziomie wykształcenia głowy gospodarstwa domowego), z wielodzietnością oraz faktem zamieszkania w małych ośrodkach miejskich lub na wsi.

¹ Minimum egzystencji ustalane przez IPISS uwzględnia jedynie te potrzeby, których zaspokojenie nie może być odłożone w czasie, a konsumpcja niższa od tego poziomu prowadzi do biologicznego wyniszczenia.

² Kwota, która zgodnie z obowiązującą ustawą o pomocy społecznej uprawnia do ubiegania się o przyznanie świadczenia pieniężnego.

³ Subiektywne granice ubóstwa dla określonego typu gospodarstw domowych odpowiadają w przybliżeniu poziomowi dochodów deklarowanych przez respondentów jako ledwie wystarczające.

⁴ Wskaźnik ten informuje o ile procent przeciętne dochody (wydatki) gospodarstw uznanych za ubogie są niższe od wartości przyjętej za granicę ubóstwa.

⁵ Należy mieć na uwadze, że badania nie wykazują ubóstwa związanego z dysfunkcjami rodziny: ciężką chorobą, starością, czy też ze środowiskami patologii społecznej. Poza tymi badaniami są również osoby bezdomne.

GRANICE UBÓSTWA W IV KWARTALE 2005 R.

GRANICE UBÓSTWA	Gospodarstwo 1-osobowe	Gospodarstwo 4-osobowe (2 osoby dorosłe + 2 dzieci do lat 14)
	w złotych	
Relatywna	479	1292
Ustawowa	461	1264
Minimum egzystencji	387	1045
Subiektywna (lejdejska)	941	1492

**ODSETEK OSÓB W GOSPODARSTWACH DOMOWYCH ZAGROŻONYCH UBÓSTWEM
WEDŁUG WYBRANYCH CECH SPOŁECZNO-EKONOMICZNYCH (2004/2005)**

GOSPODARSTWA DOMOWE	Granice ubóstwa					
	relatywna ^{a)}		ustawowa ^{b)}		minimum egzystencji ^{c)}	
	2004	2005	2004	2005	2004	2005
	w % osób					
OGÓŁEM	20,3	18,1	19,2	18,1	11,8	12,3
Miasto	14,0	12,5	12,9	12,3	7,7	8,2
Wieś.....	30,4	27,0	29,3	27,3	18,5	18,7
Grupy społeczno-ekonomiczne						
Pracowników	18,7	16,9	18,2	17,3	10,2	11,2
Rolników	31,1	26,4	30,9	28,2	19,0	18,1
Pracujących na własny rachunek	13,6	10,2	13,2	10,6	8,9	6,3
Emerytów i rencistów.....	17,1	15,0	14,7	13,2	9,5	9,9
Emerytów	10,9	10,1	8,9	8,5	5,6	6,3
Rencistów	28,5	25,6	25,4	23,1	16,8	17,5
Utrzymujących się z niezarobkowych źródeł	43,0	38,5	41,5	40,1	30,6	29,9
Typ biologiczny gospodarstwa						
Gospodarstwa jednoosobowe	6,1	4,9	6,5	5,9	3,3	3,1
Małżeństwa bez dzieci na utrzymaniu	5,6	4,4	2,8	2,5	2,8	2,7
Małżeństwa z 1 dzieckiem na utrzymaniu	12,3	9,0	9,6	7,3	6,4	5,5
Małżeństwa z 2 dziećmi na utrzymaniu	18,5	17,2	18,1	17,8	9,7	10,4
Małżeństwa z 3 dziećmi na utrzymaniu	35,6	31,4	37,6	35,8	21,4	22,0
Małżeństwa z 4 i więcej dziećmi na utrzymaniu	55,9	54,5	62,4	63,1	40,1	43,5
Matka lub ojciec z dziećmi na utrzymaniu .	23,8	20,5	22,0	20,7	15,2	14,5

a) 50% średnich miesięcznych wydatków gospodarstw domowych. b) Kwota, która zgodnie z ustawą uprawnia do ubiegania się o przyznanie świadczenia pieniężnego z pomocy społecznej. c) Szacowane przez IPISS.

Źródło: Szacunek na podstawie badań budżetów gospodarstw domowych.